

Tamut, Amon énekesnője

A Vámbéry Ármin Keleti Szabadegyetem egyik 2020. évi tábora – Mumifikálás az ókori Egyiptomban – keretében dr. Győry Hedvig több egyiptomi múmiát is bemutatott. Köztük volt Tamut is, egy thébai papi család hölgytagja. Tulajdonképpen Hédi inspirált arra, hogy jobban utána olvassak. Ez a múmia és csodálatos kartonázskoporsója napjainkban a British Múzeum gyűjteményében van, és egy kiállítás apropóján alapos vizsgálatnak vetették alá. A kiállítást 2014. május 22-től, 2014. november 30. között rendezték meg a British Múzeumban „Ancient lives, new discoveries” címmel, de azóta is járja a világot. Sajnos ezért nem „találkoztam” a hölgygel, amikor 2019-ben Londonban jártam. Amikor ez az írás megjelenik, éppen Kanadában, Torontóban, a Royal Ontario Múzeumban vendégeskedik.

A következőkben szeretném elmesélni nektek, hogy mit tudunk Tamutról és, hogy mit derített ki róla a CT vizsgálat.

A hölgy a 22. dinasztia elején, vagyis körülbelül i. e. 900 táján élt, ahogy már említettem Thébában. A koporsót és benne a múmiát a 19. században találták meg. Egy Raymond Sabatier nevű férfi gyűjteményébe került, aki 1852-től francia konzul volt Egyiptomban. Sabatier maga is rendelkezett ásatási engedéllyel, de vásárolt is ókori egyiptomi régiségeket mind Auguste Mariettetől, mind a francia konzuli ügynöktől, V.G. Mauniertől. Mindketten 1850 és 1880 között végeztek ásatásokat Egyiptomban. Valószínűleg hármójuk közül valamelyik találta meg Tamut koporsóját valahol a Nyugati Parton, de előkerülésének részleteiről ennél többet sajnos nem tudunk. A múzeum a koporsót 1890-ben vásárolta meg, amikor Sabatier halála után gyűjteményét értékesítették.

Hogyan temetkeztek a 22. dinasztia idején Egyiptomban? A korszakra a tömeges temetkezések jellemzőek és gyakran korábbi sírokba temetkeztek be, ezért a hangsúlyt a koporsók díszítésére fektették. Ezt szépen mutatja Tamut különlegesen szép kartonázskoporsója (1. kép) is, amelyen különböző vallási jelenetek és hieroglif feliratok láthatóak.

1. kép – A kartonázskoporsó EA22939

A kartonázs múmiatartó hossza 173 cm. Az előkelő hölgy neve öt helyen szerepel a koporsón, de mind az öt alkalommal különbözőféleképpen. Az ókori egyiptomi személynevek összetettek voltak, olykor rövid mondatok, amelyek egy vallási

elképzelést is kifejezhetek. Az ókori egyiptomiak ezeket a hosszú neveket gyakran lerövidítették, becézték, ahogy mi is tesszük napjainkban.

A hölgy nevének legteljesebb verziója a Tajeszmutengebtu, ami azt jelenti „Akinek anyja Koptoszból való”. Koptosz egy fontos város volt Felső-Egyiptomban, Min isten kultuszközpontja. Ez a név egyszer fordul elő a koporsón, máshol Tjenetmutgebtinek vagy Tjenetmutengebtuinak nevezik. A British Múzeum publikációiban száz éven át az utóbbi kettőt használták. A koporsó mellkasi részén látható jelenetben Tamutként szerepel, valószínűleg a családja így becézte őt.

Tamut mumifikálásának stílusa és a kartonázs múmiatartó alapján a hölgy a 22. dinasztia első felében élhetett, körülbelül i.e. 900 körül. Ekkora Egyiptom már három virágkoron volt túl. Egy olyan korszak ez, amikor Egyiptom már nem volt nagyhatalom és a monumentális építkezések is a múlt homályába vesztek. Megváltozott a népesség is. A Deltában líbiaiak telepedtek meg és egyre jelentősebb hatalmat tudtak magukénak, befolyásuk egyre nőtt, míg végül Egyiptom uralkodója is közülük került ki. Tamut életében talán I. Oszorkon lehetett a király. A líbiaiak többsége egyiptomi szokások szerint élt és egyiptomi isteneket tisztelt. Ebben az időszakban, ahogy már az Újbirodalom idején is, Théba az állam főisteneként tisztelt Amon-Ré kultuszközpontja volt.

Tamut a feliratok szerint a ház úrnője volt, ez azt jelenti, hogy férjes asszony, aki a háztartást vezeti, emellett pedig az Amon énekesnője címet is viselte. Ez azt jelenti, hogy Amon istenhez kapcsolódó vallási rituálékban vett részt, nagy valószínűség szerint a karnaki nagy Amon-templomban. Ebben a korszakban az egyiptomi templomok hatalmas papi személyzettel rendelkeztek. A legtöbb közöttük férfi volt, de női személyzetre is szükség volt, ők kísérték zenei aláfestéssel a napi rituálékat. Az egyiptomiak elképzelése szerint az istenek az emberekhez hasonlóak voltak, emberi szükségletekkel rendelkeztek. Tehát szükségük volt napi tisztálkodásra, ruhákra, ételre és italra. Ahhoz, hogy a világrendje ne boruljon fel, hogy Egyiptom virágozzon, szükség volt az istenek jóindulatára, úgy gondolták, hogy a zene és a tánc megbékíti, megelégedéssel tölti el őket. A mindennapi rituálék és az ünnepek idején egy csapat hölgy énekelt, akiket Egyiptom előkelő családjaiból választottak ki. Az énekeszónak hárfások, lantosok és dobosok adhattak zenei aláfestést. Maguk az énekesnők is kísérelhették hangszerrel az éneküket, olyan különleges hangszerekkel, mint a menat – egy gyöngy nyaklánc, amely csörgő hangot adott – és a szisztrum. A koporsó felirata alapján Tamut családja szorosán kötődött a templomhoz. Apja, Khonszumesz Amon papja volt, aki valószínűleg szintén Karnakban szolgált. Uab pap volt, ami azt jelenti, hogy kötelességei közé tartozott Amon hordozható bárkájának körbevitelle processziók alkalmával. Emellett aq pap – szó szerint „aki belép” – is volt, és ez a cím arra utal, hogy azok közé a kiváltságosok közé tartozott, akik a templom legszentebb részeibe is beléphettek. Ezek a papi címek ebben a korszakban öröklődtek, így valószínűleg Khonszumesz családjának többi tagja is pap lehetett. A Pennsylvania Egyetemi Múzeumban őriznek egy kartonázs múmiatartót mely nagyon hasonlít Tamutéra. tehát valószínűleg kortárs lehet. Ez egy férfié, akit Nebnetjerunak hívtak. Ugyancsak Amon pap volt és az édesapja neve Khonszumesz. Tamut testvéréről van szó? Biztosan nem tudjuk, de elképzelhető.

Sajnos Tamut saját családjára vonatkozóan semmi információnk nincs, az biztos, hogy férjnél volt, és a férje valószínűleg szintén Amon papja volt, hiszen ezek a

családok előszeretettel házasodtak egymás között. A nevét azonban nem tudjuk, ahogy azt sem, hogy születtek-e gyermekeik.

Tamut múmiája meglehetősen jó állapotban őrződött meg. A CT vizsgálat alapján megállapítható, hogy felnőtt nő. Ugyanakkor kora a halála időpontjában nehezen meghatározható. Az embernél a medence nagymértékben segíti a kormeghatározást. A csontos medencét alkotó csípőcsont, ülőcsont és szeméremcsont ugyanis körülbelül 12–17 éves korban összeforr. Tamut esetében a medence előtt egy fémből készült, istent ábrázoló amulett helyezkedik el, emiatt a röntgensugarak azon a részen nem tudnak áthatolni. A hölgy fogain erős kopás látható és a korona nagyon, szinte a gyökerekig kopott. Ez alapján legalább 30 éves volt a halálakor, ugyanakkor ennél jóval idősebb is lehetett. A British Múzeum weboldalán maximális életkorát 40 évben határozták meg. Fogai a kopás ellenére viszonylag jó állapotban voltak, csupán egyetlen tályogja volt, ez más egyiptomi múmiákkal összehasonlítva egészen jónak számít. A tályog gyulladást okozott, nyilván fájt és kellemetlen volt számára, de halálához valószínűleg nincs köze. Tamut magassága 157 cm körül volt. A haja, mely nagyon jól kivehető a CT-én, rövidre volt vágva, ezért nagyon valószínű, hogy parókát viselt.

A halál oka nehezen meghatározható. Minden esetre a jobb és a bal combjában, a comb belső felén futó erekben jelentős meszesedés figyelhető meg, tehát nagy valószínűséggel szív- és érrendszeri betegségben szenvedett. Ezt gyakran az állati zsírokban gazdag táplálkozásra vezetik vissza, mely magas koleszterinszintet okoz; és az elhízásra, de kialakulása erősen függ a genetikai hajlamtól is. Az érlemeszesedés következtében az erek beszűkülnek, ez akadályozza a vér megfelelő áramlását. Vérrögök alakulhatnak ki, amelyek stroke-hoz vagy infarktushoz vezetnek. Nagy valószínűséggel a szív- és érrendszeri betegség valamilyen következménye vezetett Tamut halálához. Ahogy a CT vizsgálatok egyre fejlettebbek, egyre több egyiptomi múmián tudják azonosítani az érlemeszesedést. Úgy tűnik, hogy a szív- és érrendszeri betegség széles körben elterjedt volt a Nílus-völgy lakói között, legalábbis az elit tagjai körében.

Most nézzük meg, hogy mit fedtek fel a vizsgálatok a mumifikálásra vonatkozóan. A korszakban, amikor Tajeszmutengebtiu élt az egyiptomi balzsamozási technika nagyon fejlett szintet ért el, és a CT vizsgálatok alapján, a hölgyet nagyon gondosan kezelték. A lány szövetek egészen kiváló megőrzöttsége azt jelzi, hogy a testet alaposan kiszáritották nátronnal, majd gondosan bevonták gyantával. Tamut agyát a jobb orrlyukon keresztül távolították el, a koponyaüreget ezután vászonnal tömték meg, amelyet a balzsamozó az orra tetején ejtett nyíláson keresztül nyomott be.

A 21. és 22. dinasztia idején (kb. i.e. 1069 – 715) a balzsamozók mindent megtettek, hogy a test különösen életszerűnek tűnjön, ezért Tamut orrát, arcát és nyakát kitömték, hogy formája hasonlítson a kiszáritás előtti állapothoz. Szintén a korszakra jellemző szokás, hogy üvegpaszta vagy kő szemeket tettek be a szemüregbe és ez jól kivehető a CT felvételeken. Az emberek balzsamozására – mely a test kiszáritása után következő munkafolyamat – vonatkozóan csak a Római-korból vannak forrásaink¹, de nagyon valószínű, hogy a rituálé hasonlóan zajlott Tamut idejében is. A szöveg kevés technikai információval szolgál a balzsamozásról, sokkal inkább a mitológiai háttérrel hangsúlyozza, rengeteg ráolvasást tartalmaz.

¹ A Boulaq 3-as papirusz, a Louvre 5158-as papirusz, illetve két darab Rhind papirusz.

A Tamutról készült CT felvételeken jól látható a belső szervek eltávolítására szolgáló bemetszés az alhas bal oldalán. A belső szerveket tehát kivették, kiszárították és bebalzsamozták, de nem helyezték őket kanópusz-edényekbe. Amon énekesnőjének mellkasába több szervcsomag található. A négy csomag a belső szervek mellett egy-egy Hórusz-fiú figurát is tartalmaz, különböző fejükről könnyen felismerhetők. Nagy valószínűséggel méhviaszból formázták meg őket, ahogy azt a balzsamozási rituálé előírja. A Hórusz-fiúk a halottat és a belsőszerveket védelmező istenek. A 18. dinasztia végén meghatározó fejformát kaptak: a májat védelmező Imszeti ember-, a tüdőért felelő Hápi majom-, a gyomrot védelmező Duamutef sakál-, míg a belekért felelő Kebehszenuf sólyomfejet. A 22. és 23. dinasztia idején azonban előfordult, hogy a fejeket felcserélték.

A British Múzeum gyűjteményében őriznek egy hasonló viaszfigurát (2. kép), a III. Átmeneti korból (kb. i.e. 1069 – 664), mely a Hápi nevű Hórusz-fiút ábrázolja. Ez alapján el tudjuk képzelni, hogyan néznek ki a Tamut testében lévő példányok.

A testüreg fennmaradó részét is kitömték, majd az alhason ejtett vágást lezárták. Ezt a vágást, két fémllemezrel fedték le. A III. Átmeneti korban általában egy lemezt helyeztek a vágásra, nem világos, hogy Tamut esetében miért van kettő. A lemezekre általában udzsat-szemet véstek, hogy mágikusan meggyógyítsák, éppé tegyék a testet és ez Tamut esetében is így van, a CT felvételeken tökéletesen kivehető az udzsat-szem motívum.

2. kép EA61097

3. kép EA8409

Nagyon hasonló fémllemez található a British Múzeumban a 21. dinasztia idejéről (3. kép), ez tehát korábbi, mint Tamuté. Ónból készült, de az ilyen ún. bemetszési-lemezek készülhettek nemesfémből és viaszból is. Ezt a darabot egyébként láttam

a British Múzeumban 2019-ben, de a fotómon nem ennyire szépen kivehető, mint a fenti képen.

Tamut körmeit mind kezének, mind lábainak ujjain vékony fémréteg, feltehetőleg aranylemez borítja. A balzsamozási rituálé 6. fejezete foglalkozik a kéz- és lábujjhüvelyek felhelyezésével. A szöveg szerint az ujjakat tiszta arannyal kell bevonni, a körmöket pedig elektrummal² és ezek a fémek majd regenerálják, illetve újra életre keltik az elhunytat.

A CT több, Tamut bőrére, vagy annak közelébe helyezett amulettet is felfedett. Ezek az egyiptomiak elképzelése szerint mágikus erővel védelmezték az elhunytat és/vagy elősegítették túlvilági újjászületését. Az amulett erejét formája, színe és anyaga adja, de ráolvasásra is szükség volt ahhoz, hogy „aktiválódjon”. A Halottak könyve egyes fejezetei leírják bizonyos típusú amuletteket és azt, hogy mit kell elmondani ahhoz, hogy hatásosak legyenek. A Tamut testére helyezett kisebb amulettek mellett van négy nagyobb, istenképmást formázó, feltehetőleg aranylemezből készült amulett is, valamint néhány olyan, amit nem tudtak azonosítani a kutatók.

Tamut nyakán egy szárnyas karjait ölelésre kiterjesztő, térdelő istennő képmása van, aki a fején napkorongot visel. Feltehetőleg Nut istennőről van szó, aki az elhunyt isteni anyjának számított és akinek az egyiptomiak elképzelése szerint fontos szerepe volt a túlvilági újjászületésben. A koporsókon gyakran szólítják meg az istennőt a következőképpen: „Ó, anyám Nut, terjeszd ki magadat felettem, helyezz engem a soha el nem pusztuló csillagok³ közé”.⁴

Ebből a típusú amulettből sajnos nem tudok nektek korabeli példát mutatni, pedig a Kairói Egyiptomi Múzeumban van egy, de arról nem találtam sajnos fotót. Hasonló azonban a lentebb (5. kép) látható darab, mely a Bosztoni Szépművészeti Múzeum gyűjteményében van és Núbiában került elő, a Napata korból (kb. i. e. 538 – 519) származik. Ez Ízisz istennőt ábrázolja, ezért a fején az ő jelképe a trón látható. Tamuté abban különbözik tőle, hogy annak a fején napkorong van, a szárnyai pedig be vannak hajlítva, hogy Amon énekesnőjének torkára simuljanak. Hogy a kezeiben mit tart, az nem kivehető a CT felvételen.

4. kép – Ízisz istennőt ábrázoló aranylemez-amulett

² Az ezüst és az arany ötvözet.

³ Ezek a cirkumpoláris csillagok, melyek az egyiptomiak számára a halhatatlanság jelképei voltak, mivel látszólagos égi helyzetük miatt egy adott földrajzi pontról nézve soha nem nyugszanak le.

⁴ Angolból fordítva: Ancient lives new discoveries, 86. oldal

A mellkasra egy nemesféműből, feltehetőleg aranylemezéből készült kiterjesztett szárnyú sólymot helyeztek, ami valószínűleg a Napistent, Ré-Harakhtyt ábrázolja (5. kép). Az egyiptomiak haláluk után a Napisten minden napi körfogásába szerettek volna bekapcsolódni, minden reggel megfiatalodva, vele együtt újjászületni a keleti horizonton. Ez az amulett ezt kívánta elősegíteni. Az alábbi képen Tamut CT felvételének részletét látjátok, amin az amulett szerepel.

5. kép – Sólyomalakú amulett

Az egyiptomiak szerint nagyon fontos szerepe volt a Tamut mellkasára, a sólyomnál valamivel lejjebb elhelyezett szívskarabeusznak. Az ilyen amulett lapos alsó felére, általában a Halottak könyve 30b fejezetét írták fel, ami megakadályozta, hogy a túlvilági bíróságon a szív a halott ellen tanúskodjon. A túlvilági bíróságon az elhunyt szívét mérlegre tették Maat, az igazság és a világrend istennőjének tollával szemben, és a kettőnek egyensúlyban kellett lennie ahhoz, hogy a halott üdvözülhessen, hogy részesülhessen az örök túlvilági életben. Ha nem bizonyult igaz embernek, akkor a szörnyeteg Ammit felfalta a szívét, és ezzel az elhunyt második – végleges – halált halt.

A CT felvétel sajnos nem teszi lehetővé, hogy meghatározzák Tamut amulettje milyen kőből készülhetett. A bal oldalon látható, sötét kőből készült szívskarabeusz (6. kép) formáját tekintve minden esetre hasonló hozzá.

6. kép – Szívskarabeusz, Leiden

A hason, majdnem középtájt van egy csoport kisebb amulett, amelyeket feltehetőleg zsinórra fűztek fel. Ezek között megtalálható a dzsed-oszlop, a tjet amulett, vagy Ízisz-csomó és az udzsat-szem amulett.

Ozirisz egyik szimbóluma és megjelenési formája a dzsed-oszlop. Hieroglif jelként tartósságot jelent. Amulettként az Óbirodalom végén jelenik meg, onnantól kezdve minden múmiát elláttak vele a fáraókor végéig, jellemzően több példánnyal is. A Halottak könyve. 155. fejezete foglalkozik ezzel az amulettel, mely a túlvilágra való bejutást segítette. Aranyból kellett elkészíteni, de a legtöbb példány fajanszból, vagy lazúrkőből készült.

Az tjet Ízisz istennőhöz köthető, egyes elméletek szerint az istennő menstruációs kötőjét ábrázolja. Amulett formájában az Újbirodalom elején, a 18. dinasztia idején jelent meg, ezután a dinasztikus kor végéig minden múmia bandázsai közé került. A tjet-amulettre a Halottak könyve 156. fejezete tartalmaz előírásokat, e szerint vörös jáspisból kell elkészíteni, de nem kizárólag ebből az anyagból állították elő. Az amulett Ízisz istennő védelmét biztosítja az elhunyt számára.

Az udzsat-szem, az épség, egészség szimbóluma. Két istenhez is kapcsolódott az egyiptomi vallásban. Egyrészt Hóruszhoz, akiről úgy gondolták, hogy szeme megsérült az Egyiptom trónjáért Széthtel vívott harcban és Thot isten gyógyította meg, tette éppé őt. A szem megsérüléséről szóló mítosz létrejöttében valószínűleg a holdfázisok megfigyelésének volt szerepe, a fogyó Hold a sérült szem. Azonban a Nap is szenvedhetett sérülést, ennek kozmikus megfelelője a napfogyatkozás. Későkori templomok feliratai, illetve démotikus papiruszok őrizték meg számunkra a "Napszem-mítoszt". A történet szerint a Nap szeme, vagyis leánya összeveszett atyjával, a Napistennel, majd haragjában oroszlánként a távoli és kietlen, núbiai tájakra vándorolt. Több változat van, és több istennő is lehetett a szóban forgó napszem, például Hathor, Tefnut vagy Mehit. Aki kiengeszteli és visszahozza az istennőt, az pedig lehet Thot, Bész, Su és Onurisz is. Nem csak bajelhárító, de gyógyító erőt is tulajdonítottak az udzsat-szemnek. Amulettként az Óbirodalom végén jelent meg, és a Római korig előfordult.

Az alábbi képeken a saját fotóimat látjátok, a fajansz dzsed-oszlop a British Múzeum gyűjteményéből van (7. kép), a fajansz udzsat-szem amulett Firenzéből (8. kép), míg a tjet-amulettek Münchenből (9. kép), hasonlóak lehetnek Tamut példányai.

7. kép

8. kép

9. kép

A harmadik nagyobb, fémből készült amulett szokatlan módon a női nemi szerv felett helyezkedik el és egy szárnyait kiterjesztő keselyűt ábrázol. Az amulett helye arra utal, hogy a termékenységgel vagy az anyasággal állhat kapcsolatban. Hogy

konkrétan melyik istennőt ábrázolja, azt nem tudjuk, elképzelhető hogy Nekhbetet vagy Mutot, esetleg Nutot.

A múmia lábai felett található az utolsó nagyobb méretű, fémből készült amulett. Ez egy kiterjesztett szárnyú skarabeuszt formáz, amelyik mellső lábai között napkorongot, a hátsó lábai között pedig vagy egy kisebb korongot vagy egy sennyűrűt tart (10. kép). A skarabeusz a keleti horizonton felkelő napisten, Khepri megjelenési formája. Ez az amulett ismét a Napistenhez és annak mindennapi felkeléséhez/újjászületéséhez kapcsolja az elhunytat. Ezt az amulettet CT felvétel segítségével mutatom meg nektek, amelyen szépen látszanak Tamut lábkörmein az aranylemezek is.

10. kép Szárnyas skarabeusz amulett

11. kép – Mut istennőt ábrázoló amulett

Tamut bal felkarjához egy fémmédált erősítettek. Egy téglalapot képzeljete el, amelynek az egyik végét lekerekítették. Egy álló, kezében jogart tartó isten elmosódott alakja vehető ki rajta, de sajnos nem meghatározható melyik isten az, talán az íbisz-fejű Thot. Én Bécsből, a KHM-ből mutatok nektek egy kinézetében hasonló medált (11. kép), amin egy istennő van, mégpedig az oroslánfejű nőként ábrázolt Mut.

Keskeny pánt vagy szalag fut le Tamut mindkét válláról a hasig, melyek keresztezik egymást. Ezeket az általában bőrből készült pántokat vagy szalagokat múmiaformájú istenek viselték, mint például Ozirisz, de a 2. képen látható Hórusz-fiú, Hápi testén is látható, és sokszor a koporsókon is megörökítették. A múmiákra körülbelül i.e. 1100 és 700 között helyeztek ilyen az egyiptomiak. Elképzelhető, hogy Ozirsszel azonosítják, vagy hozzá teszik hasonlóvá az elhunytat. A következő képen (12. kép) egy Bécsben kiállított koporsó részlete látható. Padiaszet múmiaformájú, festett külső koporsója a Későkorból (kb. i.e. 750) maradt ránk. Ozirisz múmiaformájú testén megjelennek a piros, egymást keresztező szalagok. Az isten mögött felesége, Ízisz látható.

11. kép – KHM, AS 8901

A szalagok végén fülek vannak, amelyekbe gyakran dombornyomott képek és feliratok vannak. Ezek általában megnevezik a temetéskor éppen uralkodó királyt, vagy azt, aki akkor éppen Amon főpapja volt. Sajnos Tamut esetében nem kivehetőek a fülek annyira, hogy el lehessen olvasni a feliratot, de a könyvben az esetleges jelenetről sincsen információ. Minden esetre a British Múzeum gyűjteményében őriznek egy pár múmiapánt-fület, ami a 22. dinasztia idejéről való és Thébából került elő. Akkor készült, mint amikor Tamut élt, I. Oszorkon uralkodása alatt. A képen az épebb darab látható a párból (12. kép), ezen az előbb említett uralkodó Amonet istennőnek mutat be áldozatot.

12. kép- 7,1 cm magas, bőrből készült múmiapántfű. EA66642

A CT felvétel tanúsága szerint egy pár bőrfüggő is csatlakozik a múmiapánthoz, ott, ahol a szalagok keresztezik egymást.

Nagyon érdekes, hogy Tamut karjaira a hónalj közelébe egy-egy kőből vagy fajanszból, esetleg üvegből készült gyöngyöt helyeztek.

Nem minden amulettet tudtak azonosítani a kutatók. Van egy kicsi téglalap alakú fémtárgy a mellkason és vékony pántok a csuklóján és a bokáin.

Az amulettekkel ellátást követően Tamutot több réteg vászonpólyába tekerték. A balzsamozási rituálé számos vásznat különböző városokkal kapcsol össze, tehát ezeknek is szimbolikus szerepe van. A „legfinomabb vászon” például a szaiszi Neith istennő templomában készült. Maga a múmiapólya is a halott túlvilági újjászületését segítette elő. Tamut bepólyálásának két fázisában, úgy tűnik, hogy a vásznakat bevonták valamivel, ami megnövelte a sűrűségét, nagy valószínűség szerint olvasztott gyantáról van szó. Ez egyfajta záróréteget képezett. Amint az

utolsó múmialepel is helyére került Tamut múmiája készen állt arra, hogy koporsóba helyezték.

Az ókori egyiptomi koporsó mitologikus eredete Oziriszhez köthető, a láda, melybe fivére, Széth csellel bezárta volt az első láda alakú koporsó. Amellett, hogy fizikailag védi a holttestet, különböző szimbolikus jelentések kapcsolódtak hozzá. Egyrészt a halott háza, örök otthona volt, de szállító eszköz is, egyes szövegek szerint ugyanis a balzsamozási háztól a sírig tartó úton a halott veszélyes vizeken hajózik. A koporsó megtettesítette az elhunytat, valószínűleg ez az elképzelés vezetett ahhoz, hogy az Újbirodalom idejére kialakultak az antropoid vagyis az emberalakú, múmiaformájú koporsók. A koporsó maga volt Nut istennő, Ozirisz anyja, anyaméh, amelyből a halott új életre született a túlvilágon. A koporsókon szereplő képek és szövegek a túlvilág egyes helyeit, eseményeit adják vissza és mágikusan segítik az elhunytat abban, hogy az örök élethez vezető úton elé kerülő különböző akadályokat legyőzze. Az egyik ilyen fontos akadály volt a már említett mérlegelés a túlvilági bíróság előtt.

Koporsókból gyakran több is készült a halott számára és ezeket egymásba helyezték. Tamutnak is valószínűleg koporsószettje volt. Tamut idejében a középső koporsó jellemzően fából készült, és múmiaformájú volt. Általában kevésbé díszítették, a múmia parókája, arca, és uzeht-gallérja van kidolgozva, illetve egy-egy szövegsáv fut középen függőlegesen. Színük a szoláris szimbolikájuk miatt a halvány sárgától a vörösig terjedt. A külső koporsó a tehetősebbeknél qrs.w szentélyt formázott jellemzően ez is fából készült, de lehetett ez is múmiaformájú. Tamut külső koporsói mára elvesztek, csak a legbelső kartonázkoporsó maradt meg, ami szorosan illeszkedik a múmiához, és amit hátul összefűztek, hasonlóan ahhoz, ahogy egy fűzöt kötnek meg. Az ilyen kartonázstartókat ragasztóanyagba mártott és formára préselt vászonrétegekből készítették, hasonló módon, ahogyan mi a papírmásét készítjük. A 25. dinasztia idején a kartonázs múmiatartókat fokozatosan elhagyják, helyettük ismét fából készült koporsóba helyezik bele a múmiát.

Tamut kartonázkoporsójának külső oldala gyönyörűen festett. Úgy jelenik meg rajta, mint akh. Aranyozott arca (13. kép) is arra az istenihez hasonló státuszra utal, amit halála után elér. A keselyű fejként talán Hathor istennővel kapcsolja össze, aki egy igen fontos túlvilági istennő, sőt az idő előrehaladtával ő lett az az isteni modell, akivel minden elhunyt nő azonosulni szeretett volna. Az uzeht-gallér felett a hölgy két melldíszet, vagy pektorált is visel, az egyik szárnyas skarabeuszt formáz, a másik pedig egy kushadó benu madár, aki egy tollat tart a lábaival. Ez a madár mind a Napistent, mind Oziriszt szimbolizálhatja. A koporsó többi részének dekorációjában is ez a két isten játssza a főszerepet. Ozirisz a túlvilág ura, és a napisten, Ré, akiknek az elhunyt túlvilági életében kulcsszerepe van.⁵

A kartonázmúmiatartó mellkasi részén, az uzeht-gallér alatt sólyomfejű, szárnyas-skarabeusz formájában örökítették meg a Napistent. Az alatta látható jelenetben Tamutot Hórusz az istenek társaságába vezeti. Ozirisz, Ízisz, Nephthüsz, Neith és Szelket az, akik fogadják őt. Ozirisz előtt ott láthatóak egy lóbuszvirágon a Hórusz-fiúk. Tamutot egy a fején csillagot viselő istennő védelmezi, és a kíséretében van az íbiszfejű Thot is (14. kép).

⁵ Az egyiptomiak elképzelése szerint a halál pillanatában a bá elvált a holttesttől és a Napistennel együtt részt vett a keringési ciklusban, a holttest a túlvilágra került. Mikor a Napisten éjszakai útja során a túlvilágra látogatott, akkor a bá újra egyesült a holttesttel.

13. kép

14. kép

A következő felvételen (15. kép) az egyik regiszterben Ozirisz isten egyik jelképe a dzsed-oszlop formájában jelenik meg. Két oldalról Ízisz és Nephthüsz védelmezi őt, valamint a címeristennők Nekhbet és Uadzset szárnyas kobra formájában. Alatta Thot és Hórusz megtisztítja Tamutot életet adó vízzel, maga a folyadék élet és hatalom hieroglifák képében jelenik meg az ábrázoláson. Hórusz mögött kánya formájában Ízisz jelenik meg a szárnyait védelmezően Tamut felé kitérve, Thot mellett pedig szintén kánya alakban Nephthüsz szerepel. A jelenet alatt látható, karmaiban sen-gyűrűt tartó keselyű talán Nekhbet istennő és feltehetőleg az égi szférával kapcsolja össze Amon énekesnőjét. A koporsó szélein és lábészén megjelenő, kezükben késeket és kígyókat tartó, állatfejű alakok az elhunyt védelmezői, erre utal nevük is, az egyiküket például úgy hívják: „Aki éber”.

15. kép

16-17. kép A kartonázskoporsó teljes jobb oldala és hátoldala

A koporsó hátoldalán az Ízisz istennő által felemelt, megszemélyesített – karokkal ellátott – dzsed-oszlopot látjuk. A dzsed-oszlop gyakori motívum a kartonázs múmiatartók hátoldalán. A következő oldalakon a Tamut múmiájáról készült CT felvételeket láthatjátok majd, aki azt már nem szeretné megnézni, az kérem, hogy most csukja be a pdf-et. Azok a tárgyak, amelyek fémből készültek fehér/ezüst színnel jelennek meg a felvételeken, amelyek kőből, vagy fajanszból, azok kék színnel, a viasz tárgyakat pedig barna színnel jelölték a tudósok. Az első felvételen (18. kép) még a kartonázskoporsó is látszik, valamint a múmiapólyák egy része, és szépen kivehető Tajeszmutengebtiu haja is. A második felvételen nyilakkal bejelöltem a különböző amuletteket és egyéb tárgyakat. A harmadik, és egyben utolsó felvételen, pedig be lehet látni Tamut testüregébe és kivehetőek a Hórusz-fiúk alakjai.

Egy Tamut tiszteletére írott áldozati formulával szeretném zárni a cikket. Az ókori egyiptomiak elképzelése szerint, ha ezt hangosan felolvassátok, akkor hozzájárultok ahhoz, hogy Amon énekesnője kiváló és jól ellátott akhként élhessen a túlvilágon.

Áldozat, amit a király ad Amon-Ré, a Két ország trónjainak ura, az Istenek királya számára, hogy adjon ő halotti áldozatot – 1000 kenyeret, sört, marhát, szárnyast, alabástrom edényt, ruhát, tömjént és kenőcsöt – illetve minden tökéletes és tiszta dolgot, amelyből az isten él a Ház úrnőjének, Amon énekesnőjének, az igazhangú Tajeszmutengebtiuinak, akit Amon uab és aq papja, az igazhangú Khonszumesz nemzett.⁶

Készítette: Maatkara

Közzétéve: 2020. november 1.

Felhasznált irodalom:

John H. Taylor és Daniel Antoine – Ancient lives new discoveries: eight mummies, eight stories (The British Museum, 2014)

A képek forrásai:

1 – 3. kép © British Museum

4. kép © MFA Boston

5. kép © British Museum

6. – 9. kép © Maatkara

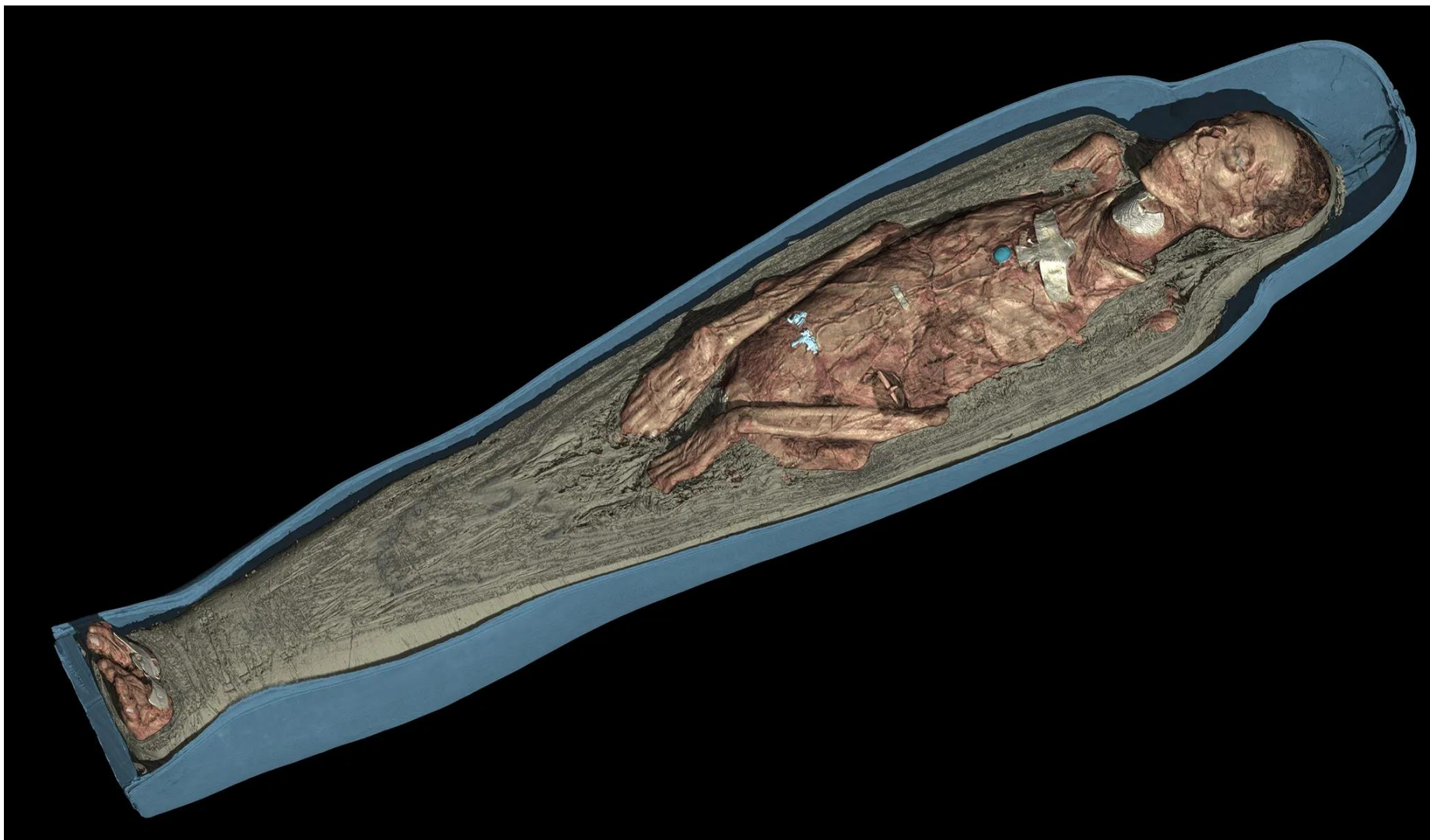
10. kép © British Museum

11. kép © Maatkara

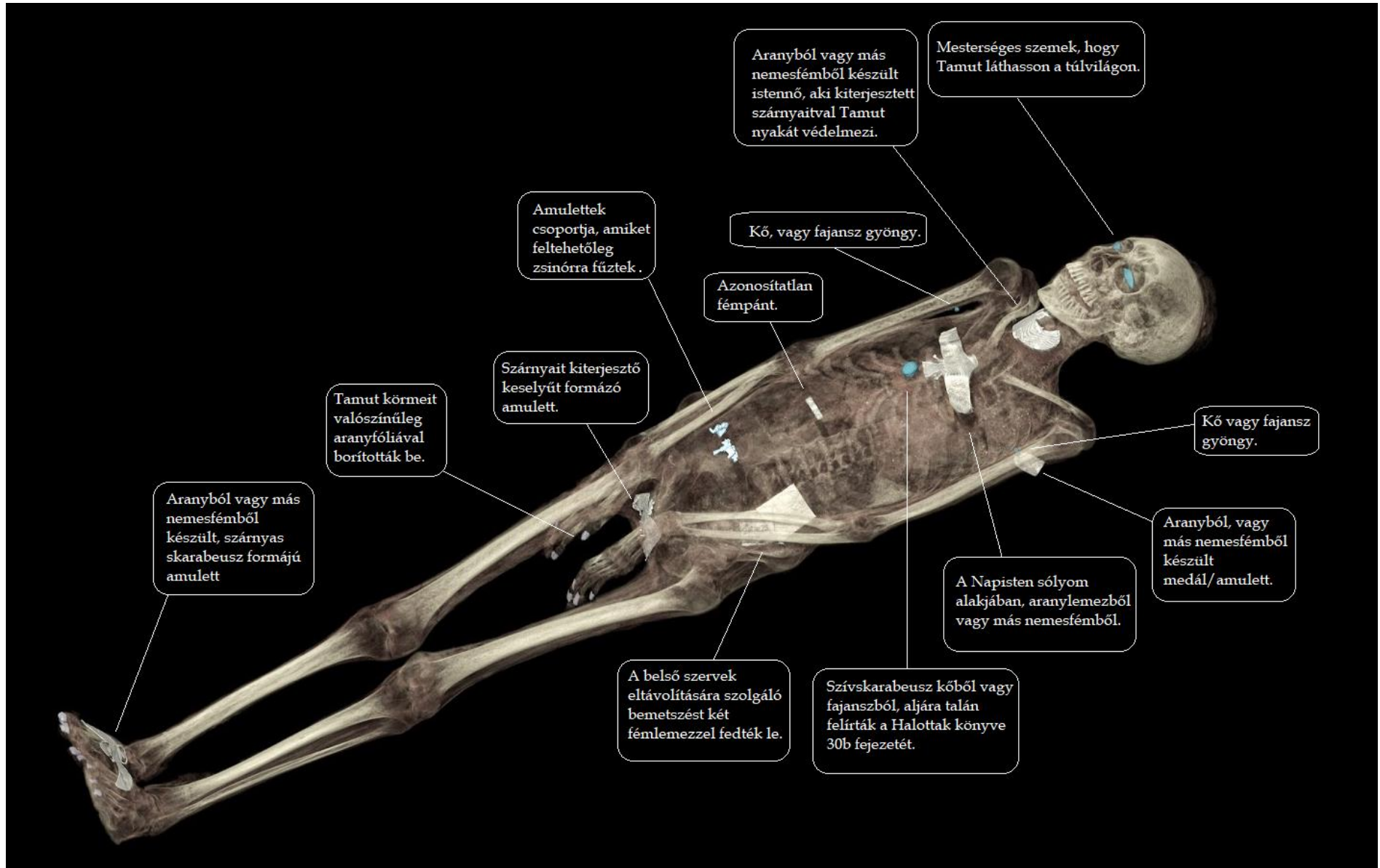
12. – 17. kép © British Museum

18 – 20. kép © British Museum

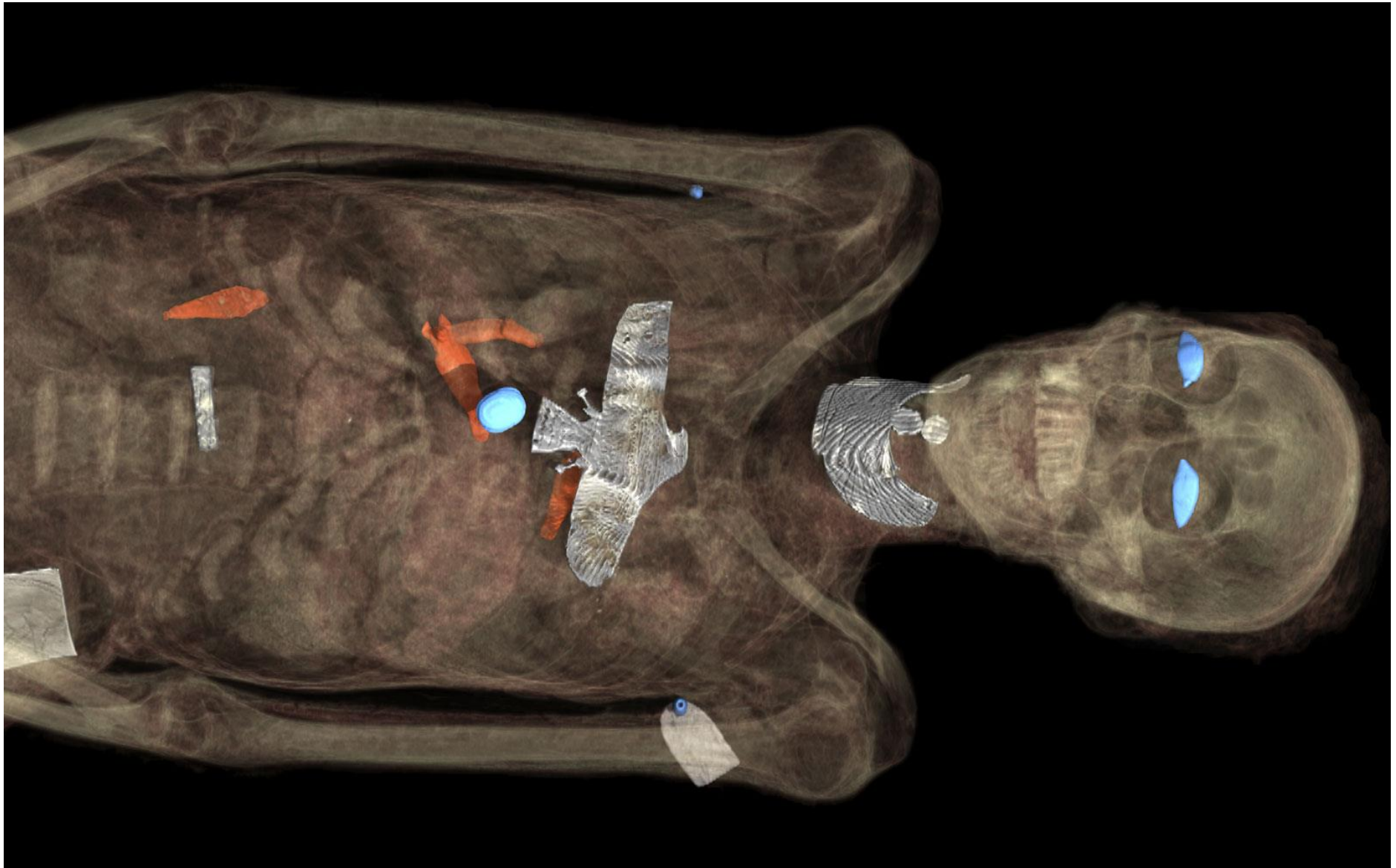
⁶ Fiktív áldozati formula Tamut tiszteletére, ókori egyiptomi mintára. Írta: Maatkara

18. kép – CT felvétel Tamut múmiájáról

19. kép – CT felvétel Tamut múmiájáról

20. kép – CT felvétel Tamut múmiájáról